

Deprem Anı İnsan Davranışlarının Belirlenmesi ve Politika Önerileri Sunulmasına Yönelik Bir Araştırma

Prof. Dr. Mazlum ÇELİK

Hasan Kalyoncu Üniversitesi

Depreme davranışsal tepkilerle ilgilenen araştırmalar, deprem sonrasındaki ilk evrede insanların panik halinde kaçıştıkları, mantık dışı ve anti-sosyal davrandıkları kalıp yargısına uygun hareket etmediklerini, aksine akılcı ve adaptif tepkiler verdiklerini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, yıkıcı bir depremin yaşandığı ana ve sarsıntının saniyeler sonrasına dair bulgular görece azdır. Özellikle deprem anına odaklanan çalışmaların anlık deprem tepkilerine ilişkin bulguları, acil durum eylem planlarının etkili şekilde hazırlanmasına ve işletilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Toplumlar, sarsıntı sırasında birbirlerinden farklı davranışlar sergileyebilmekte, hatta aynı toplum içerisinde farklı alt gruplar arasında farklılıklar gözlenebilmektedir. Ülkemizde afet riski yönetimi ve afet öncesi hazırlık çalışmalarının etkin ve verimli olabilmesi, insan yaşamını korumaya yönelik tedbirlerin alınmasında gerçekçi adımlar atılabilmesi için insan davranışlarının anlaşılması önem arz etmektedir. Zira tüm insanların deprem anında benzer davranışlar göstereceği varsayımına dayanan planlamalar, politika ve stratejiler arzu edilen sonuçlara ulaşılmasına katkı sağlamayabilecektir. Yer hareketlerinin oldukça yoğun yaşandığı Türkiye için daha önce deprem anında insanların nasıl davrandıklarını öğrenmeye yönelik çalışmaların eksikliği dikkat çekmektedir. Buradan hareketle bu çalışmada, deprem anında insanların nasıl davrandıklarını öğrenmeye ve anlamaya yönelik bir araştırma tasarlanmıştır. Proje iki ana aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşamada deprem anında insanların nasıl davrandıklarına yönelik çalışmalar yapılacaktır. Bu aşamada araştırmalar nitel yöntem desenlerinden durum çalışması deseni temel alınarak yapılacaktır. Bu kapsamda öncelikle 24 Ocak 2020 tarihli Elazığ ve 30 Ekim 2020 tarihli İzmir depremlerinde sarsıntı aşamasında kayda alınmış ev içi ve ev dışı görüntüler incelenerek kişilerin deprem anı doğal davranışları anlaşılmasına çalışılacaktır. Daha sonra Elazığ ve İzmir illerinde depreme maruz kalmış bireylerle yarı yapılandırılmış mülakatlar yapılarak deprem anındaki duygu ve davranışlarına yönelik bilgiler toplanacaktır. Son olarak, görüntü incelemesinden ve mülakattan elde edilen veriler görüntü analizi ve içerik analizi yöntemiyle analiz edilecek, böylelikle deprem anı davranışlarının bölgeye ve çeşitli kişisel özelliklere göre değişip değişmediğine yönelik bulgular ortaya konulacaktır. Proje kapsamında gerçekleştirilecek ikinci çalışmada ise kişilerin deprem anı davranışları konusunda elde edilen bulgulardan hareketle politika önerilerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Bu çalışma kapsamında öncelikle ilk safha bulguları, farklı ülkelerde yapılan araştırmalar ve yapılan uygulamalara dayanılarak taslak politikalar oluşturulacak; daha sonra eğitim ve deprem bilimleri alanlarında uzmanların ve AFAD Gaziantep yetkililerinin görüşüne sunulacaktır. Burada elde edilen görüşlere göre revize edilecek olan politika önerileri düzenlenecek, uzman panelinde tartışmaya açılacak ve elde edilen sonuçlara göre son haline getirilecektir. Projenin yaygın etkisi kapsamında, elde edilen bulguların ulusal ve uluslararası kongre bildirileri ve ulusal ve uluslararası alan indekslerinde taranan en az bir dergide makale olarak sunulması planlanmaktadır. Projede elde edilen bulgu ve panel çıktılarına dayanılarak konut tasarımından deprem eğitimlerine değin sunulacak politika önerilerinin ise projenin öncelikli yaygın etkisi olacağı söylenebilir. Ayrıca, mülakata katılan katılımcıların izni ile alınan ve kimliği ifşa etmeyen görüntü kayıtları kullanılarak deprem anı yaşantılara ilişkin hikâyelerin derlendiği bir kitapla birlikte yapılan mülakat görüntülerinin kaydedildiği CD, eğitim ve farkındalık çalışmalarında kullanılmak üzere ilgili kurum ve kuruluşlara sunulacaktır. Bunların dışında araştırma bulguları yazılı ve görsel basında anlatılarak toplumun bilinçlenmesine katkı sağlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kent Planlama; Nüfus Hareketleri; Depremsellik; Deprem Etkisi; Deprem Jeolojisi; Dayanıklılık